

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2009 m. liepos 16 d.*

Byloje C-537/07

dėl *Juzgado de lo Social nº 30 de Madrid* (Ispanija) 2007 m. lapkričio 20 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2007 m. gruodžio 3 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Evangelinea Gómez-Limón Sánchez-Camacho

prieš

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS),

Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS),

Alcampo SA,

* Proceso kalba: ispanų.

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Rosas, teisėjai J. N. Cunha Rodrigues, J. Klučka, U. Löhmus (pranešėjas) ir A. Arabadjiev,

generalinė advokatė E. Sharpston,
kancleris R. Grass,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)*, atstovaujamo A. Álvarez Moreno ir J. I. del Valle de Joz,
- Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos B. Plaza Cruz,
- Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos T. Harris,
- Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos M. van Beek ir L. Lozano Palacios,

susipažinęs su 2008 m. gruodžio 4 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- ¹ Prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra susijęs su 1995 m. gruodžio 14 d. sudaryto Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų, išdėstyto 1996 m. birželio 3 d. Tarybos direktyvos 96/34/EB dėl Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų, sudaryto tarp UNICE, CEEP ir ETUC (OL L 145, p. 4, 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 285; toliau – Bendrasis susitarimas dėl tėvystės atostogų), priede, 2 straipsnio 6 ir 8 punktų, taip pat 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyvos 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje (OL L 6, 1979, p. 24; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 215) išaiškinimu.
- ² Šis prašymas buvo pateiktas sprendžiant ginčą tarp Gómez-Limón Sánchez-Camacho ir *Instituto Nacional de la Seguridad Social*, socialinės apsaugos administravimo instituto (toliau – INSS), *Tesorería General de la Seguridad Social* ir jos buvusio darbdavio *Alcampo SA* dėl ieškovės tėvystės atostogų laikotarpiu įgytų teisių į nuolatinio invalidumo pensiją.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

³ Pirmoje Direktyvos 79/7/EEB konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„kadangi 1976 m. vasario 9 d. Tarybos direktyvos 76/207/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaugstinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu (OL L 39, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 187) 1 straipsnio 2 dalis numato, kad siekiant užtikrinti nuoseklų vienodo požiūrio principo įgyvendinimą socialinės apsaugos srityje Taryba <...> priima nuostatas, apibrėžiančias <...> esmę, apimtį ir taikymo tvarką“.

⁴ Direktyvos 79/7/EEB 7 straipsnyje nurodyta:

„1. Ši direktyva nepažeidžia valstybių narių teisės netaikyti jos nuostatų šiais atvejais:

<...>

- b) nustatant lengvatas, susijusias su senatvės pensijų sistemomis, kurios taikomos vaikams užauginusiems asmenims, įgyjant teisę į išmokas nutraukus darbą ryšium su vaikų auginimu;

<...>“

- 5 1986 m. liepos 24 d. Tarybos direktyvos 86/378/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo įgyvendinimo profesinėse socialinės apsaugos sistemose (OL L 225, 1986, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 327), iš dalies pakeistos 1996 m. lapkričio 20 d. Tarybos direktyva 96/97/CE (OL L 46, 1997, p. 20; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 232, toliau – Direktyva 86/378), 2 straipsnyje numatyta:

„1. „Profesinės socialinės apsaugos sistemos“ – tai sistemos, kurioms nėra taikoma Direktyva 79/7 <...> ir kurių paskirtis – pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims, dirbantiems įmonėje arba įmonių grupėje, ekonominės veiklos srityje arba profesinės veiklos sektoriuje, arba sektorių grupėje, mokėti išmokas, papildančias arba pakeičiančias įstatymų nustatytoje socialinės apsaugos sistemose numatomas išmokas, nepriklausomai nuo to, ar dalyvavimas tokiose sistemose yra privalomas, ar ne.

<...>“

- 6 Direktyva 96/34 siekiama įgyvendinti jos priede išdėstytą Bendrąjį susitarimą dėl tėvystės atostogų.
- 7 Pagal minėtos direktyvos 2 straipsnį valstybės narės įstatymais ir kitais teisės aktais turėtų įtvirtinti nuostatas, būtinąs, kad šios direktyvos būtų pradėta laikytis ne vėliau kaip 1998 m. birželio 3 dieną.

8 Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų bendrosiose nuostatose nustatyta:

„<...>

10. Kadangi valstybės narės turėtų numatyti, kaip per minimalų tėvystės atostogų laiką galėtų būti išsaugota teisė gauti išmokas natūra pagal ligos draudimą.

11. Kadangi valstybės narės, kai kuriais atvejais pagal savo nacionalines sąlygas ir atsižvelgdamos į biudžeto būklę, turėtų svarstyti galimybę, kaip išsaugoti teisę gauti atitinkamas socialinės apsaugos išmokas, priklausančias per minimalų tėvystės atostogų laiką.

<...>“

9 Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnyje nurodyta:

„1. Šio susitarimo 2.2 straipsnyje nurodytiems asmenims, vyrams ir moterims, suteikiama asmeninė teisė gauti tėvystės atostogas gimus vaikui ar jį įvaikinus, kurios skirtos prižiūrėti vaiką nuo trijų mėnesių iki tam tikro amžiaus, kuris gali būti iki 8 metų, ir yra nustatoma kiekvienos valstybės narės ir (arba) administracijos ir darbuotojų.

<...>

3. Tėvystės atostogų suteikimo sąlygos ir detalios naudojimosi jomis taisyklės valstybėje narėje nustatomos teisės aktais ir (arba) kolektyvinėje sutartyje, laikantis šiame susitarime nustatytų minimalių reikalavimų.

<...>

6. Tėvystės atostogų metu ir joms prasidėjus darbuotojo įgytos teisės išlieka nepakitusios iki pat tėvystės atostogų pabaigos. Pasibaigus tėvystės atostogoms šios teisės taikomos įskaitant pakeitimus, atsiradusius pagal nacionalinės teisės aktus, kolektyvines sutartis ir nusistovėjusią tvarką.
7. Valstybės narės ir (arba) administracija ir darbuotojai nustato darbo sutarties arba darbo santykių statusą tėvystės atostogų laikotarpiu.
8. Visus su šiuo susitarimu susijusius socialinės apsaugos reguliuojamus klausimus valstybės narės aptaria ir apibrėžia vadovaudamosi nacionalinės teisės aktais, atsižvelgdamos į tai, kaip svarbu užtikrinti teisės į socialinę apsaugą tęstinumą pagal įvairias sistemas, ypač sveikatos apsaugos tęstinumą.“

Nacionalinės teisės aktai

- 10 Įstatymo dėl Darbuotojų statuto (texto refundido de la Ley del Estatuto de los trabajadores), patvirtinto 1995 m. kovo 24 d. Karaliaus įstatyminiu dekretu 1/1995 (BOE, Nr. 75, 1995 m. kovo 29 d., p. 9654), iš dalies pakeisto 1999 m. lapkričio 5 d. Įstatymu 39/1999 dėl dirbančių asmenų šeimyninio ir profesinio gyvenimo suderinimo (Ley 39/1999 para promover la conciliación de la vida familiar y laboral de las personas trabajadoras, BOE, Nr. 266, 1999 m. lapkričio 6 d., p. 38934), konsoliduotos redakcijos 37 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad asmenys, teisiškai globojantys jaunesnius nei 6 metų vaikus ir tiesiogiai už juos atsakantys, turi teisę, kad jų darbo laikas būtų sutrumpintas minimaliai trečdaliu ir maksimaliai iki pusės, proporcingai sumažinant jų darbo užmokestį.
- 11 Pagal Bendro socialinės apsaugos įstatymo (Ley General de la Seguridad Social), patvirtinto 1994 m. birželio 20 d. Karaliaus įstatyminiu dekretu 1/1994 (BOE, Nr. 154, 1994 m. birželio 29 d., p. 20658, toliau – LGSS), 139 straipsnio 2 dalį pinigine išmoka, kurią gauna darbuotojas, kenčiantis nuo nuolatinės negalios, dėl kurios jis ar ji negali dirbti savo įprasto darbo, yra pensija iki gyvenimo pabaigos. Šios pensijos vertė, nustatyta LGSS 140 straipsnio 1 dalyje, sudarė 55 % bazinės sumos, apskaičiuojamos padalijus iš 112 apmokestinamas darbuotojo pajamas, gautas per 96 mėnesius iki teisę suteikiančio įvykio.
- 12 Pagal LGSS 109 straipsnio 1 dalį įmokų apskaičiavimo pagrindą visų rūšių rizikai ir situacijoms, kurioms taikoma bendroji sistema, įskaitant nelaimingus atsitikimus darbe ir profesines ligas, sudaro visas atlyginimas, nepaisant jo formos arba to, kaip jis įvardijamas, kurį darbuotojas turi teisę gauti kiekvieną mėnesį, arba tas, kurį jis faktiškai gauna, jei jis didesnis už gaunamą atliekant savo, kaip darbuotojo, darbą.
- 13 Siekiant nustatyti įmokų apskaičiavimo pagrindą, taikytiną sutrumpinus darbo laiką darbuotojams, teisiškai globojantiems jaunesnius kaip 6 metų vaikus ir tiesiogiai už juos atsakantiems, 1995 m. gruodžio 22 d. Karaliaus dekretu 2064/1995 dėl įmokų ir kitų socialinės apsaugos teisių patvirtinimo (Reglamento General sobre cotización y liquidación de otros derechos de la Seguridad Social, BOE, Nr. 22, 1996 m. sausio 25 d.,

p. 2295) nurodyta darbo dėl ne viso darbo laiko sutartims taikoma įmokų sistema. Minėto karaliaus dekreto 65 straipsnyje nustatyta, kad, kalbant apie darbuotojus, kurie sudarė darbo dėl ne viso darbo laiko sutartis ir pakaitinio darbo sutartis, įmokų apskaičiavimo pagrindas visų rūšių rizikai ir situacijoms, kurioms taikoma atitinkama sistema, nustatomas remiantis atlyginimu, gautu už dirbtas valandas.

- ¹⁴ Pagal 1991 m. liepos 18 d. Įsakymo, reglamentuojančio specialų susitarimą dėl socialinės apsaugos sistemos (Orden por la que se regula el convenio especial en el Sistema de la Seguridad Social, BOE, Nr.º181, 1991 m. liepos 30 d., p. 25114), taikomo asmenims, teisiškai globojantiems nepilnamečius, 14 straipsnį darbuotojai, kurie pagal Įstatymo dėl Darbuotojų statuto, iš dalies pakeisto Įstatymu 39/1999, konsoliduotos redakcijos 37 straipsnio 5 dalį naudojami teise į sutrumpintą darbo laiką, nes tiesiogiai atsako už jaunesnius kaip 6 metų vaikus, atitinkamai sumažinant atlyginimą, gali sudaryti specialų susitarimą, kad būtų išsaugotas tas pats įmokų apskaičiavimo pagrindas, taikytas prieš sutrumpinant jų darbo laiką. Pagal šį specialų susitarimą mokamos įmokos susijusios su tokiomis situacijomis ir rizikos rūšimis: išėjimu į pensiją, nuolatiniu invalidumu, taip pat mirties ir pasveikimo po neprofesinės ligos arba nelaimingo atsitikimo ne darbe atvejais.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- ¹⁵ Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo sprendimo matyti, kad nuo 1986 m. gruodžio 17 d. Gómez-Limón Sánchez-Camacho kaip administracijos asistentė dirbo visą darbo laiką prekybos centrų veiklą vykdančioje įmonėje *Alcampo SA*.
- ¹⁶ Su minėta įmone buvo susitarta, kad nuo 2001 m. gruodžio 6 d. Gómez-Limón Sánchez-Camacho darbo laikas bus sutrumpintas laikantis sąlygų, taikomų darbuoto-

jams, teisiškai globojantiems jaunesnius kaip 6 metų vaikus, pagal tuo metu galiojusius teisės aktus, ir todėl jos darbo laikas buvo sutrumpintas trečdaliu.

- 17 Atitinkamai sumažintas ir Gómez-Limón Sánchez-Camacho darbo užmokestis ir – kadangi nebuvo sudarytas joks specialus susitarimas – įmokų, kurias moka darbdavys ir darbuotojas viešajai socialinės apsaugos sistemai, suma, kuri atitinka procentinę gauto darbo užmokesčio dydį.
- 18 Dėl su darbu nesusijusios ligos ir fizinių bei funkcinų sutrikimų Gómez-Limón Sánchez-Camacho pradėjo administracinę procedūrą, užbaigtą 2004 m. birželio 30 d. INSS sprendimu, kuriuo nustatyta, kad ji visiškai nepajėgi dirbti savo įprasto darbo ir kad jai turi būti skirta 55 % dydžio mėnesinė pensija, apskaičiuota nuo 920,33 euro bazinės sumos.
- 19 Ši bazinė suma buvo apskaičiuota remiantis bendra įmokų, kurios realiai mokamos į valstybinę socialinės apsaugos sistemą išmokas reglamentuojančiuose aktuose nustatytu laikotarpiu, t. y. nuo 1998 m. lapkričio 1 d. iki 2004 m. lapkričio mėnesio, suma. Ši suma apėmė visas Gómez-Limón Sánchez-Camacho ir jos darbdavio sumokėtas įmokas.
- 20 Ieškovė pateikė ieškinį *le Juzgado de lo Social nº 30 de Madrid* tvirtindama, kad nors apskaičiuota atsižvelgiant į realiai sumokėtas įmokas, jos buvo sumažintos, nes sutrumpinus darbo laiką buvo sumažintas ir jos darbo užmokestis tėvystės atostogų, kurios buvo suteiktos mažamečiui vaikui prižiūrėti, laikotarpiu, nors jos pensija turėjo būti apskaičiuota remiantis įmokų suma, atitinkančia visą darbo dieną. Ji tvirtina, kad dėl tokio jos atžvilgiu atlikto skaičiavimo priemonė, kuria siekiama skatinti lygybę prieš įstatymą ir pašalinti diskriminaciją dėl lyties, praranda savo praktinę reikšmę.

- 21 Būtent tokiomis aplinkybėmis *le Juzgado de lo Social nº 30 de Madrid* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

- „1. Turint omeny tai, kad tėvystės atostogų suteikimas, kurio būdus ir sąlygas savo nuožiūra nustato kiekviena valstybė narė laikydamasi Direktyvoje 96/34 <...> nustatytų ribų, savo pobūdžiu yra lygybę skatinanti priemonė, ar pasinaudojimas tėvystės atostogomis siekiant prižiūrėti vaiką, kai sutrumpinamas darbo laikas ir sumažinamas atlyginimas, gali daryti poveikį darbuotojo ar darbuotojos, kurie naudojami šiomis tėvystės atostogomis, įgyjamoms teisėms ir ar privatūs asmenys valstybės institucijose gali remtis įgytą ar įgyjamą teisių apsaugos principu?

2. Konkrečiai tariant, ar (Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų) 2 straipsnio 6 (pункte) nurodytas žodžių junginys „įgytos teisės ar įgyjamos teisės“ apima tik su darbo sąlygomis susijusias teises ir daro poveikį tik sutartiniais santykiams su darbdaviu, ar, atvirkščiai, taip pat daro poveikį įgytų ar įgyjamų teisių socialinės apsaugos srityje apsaugai; ar (Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų) 2 straipsnio 8 (pункte) įtvirtintas reikalavimas „užtikrinti teisės į socialinę apsaugą tęstinumą pagal įvairias sistemas“ gali būti laikomas įvykdytu atsižvelgiant į šioje byloje nagrinėjamą ir nacionalinės valdžios institucijų taikytą tvarką ir ar teisė į socialinės apsaugos išmokų tęstinumą yra pakankamai aiški ir tiksli, kad ja būtų galima remtis valstybės narės viešosios valdžios institucijose?

3. Ar su Bendrijos teisės nuostatomis suderinami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos laikotarpiu, per kurį darbo laikas sutrumpinamas dėl tėvystės atostogų, sumažinama invalidumo pensija, palyginti su ta, kuri būtų mokama prieš tokias atostogas, ir taip pat apribojama teisė į būsimas išmokas ir jų konsolidavimą proporcingai sutrumpintam darbo laikui ir sumažintam darbo užmokesčiui?

4. Darant prielaidą, kad nacionaliniai teismai turi pareigą nacionalinę teisę aiškinti atsižvelgdami į direktyvoje nustatytas pareigas tam, kad būtų kuo geriau įgyvendinti Bendrijos teisės aktų tikslai, ar šis reikalavimas taip pat taikomas socialinės apsaugos tęstinumui tėvystės atostogų laikotarpiu ir konkrečiai tokiu atveju, kai dirbama ne visą darbo laiką arba darbo laikas sutrumpinamas, kaip antai nagrinėjamu atveju?

5. Ar konkrečiomis bylos aplinkybėmis socialinės apsaugos išmokų srityje pripažintų ir įgytų teisių mažinimas tėvystės atostogų laikotarpiu yra tiesioginė, ar netiesioginė diskriminacija, kuri prieštarauja Direktyvos 79/7 <...> nuostatoms ir vyrų bei moterų lygybės bei nediskriminavimo reikalavimui pagal bendras valstybių narių tradicijas tiek, kiek šis principas turi būti taikomas ne tik darbo sąlygoms, bet ir viešajai veiklai darbuotojų socialinės apsaugos srityje?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl priimtinumų

- 22 INSS ir Ispanijos vyriausybė mano, kad pirmasis klausimas turi būti pripažintas nepriimtinu.

- 23 Jie teigia, kad minėtas klausimas, suformuluotas kaip hipotetinis bendro pobūdžio klausimas, nėra pakankamai tikslus. Nenurodyta konkreti galima situacija, kuri galėtų turėti įtakos tėvystės atostogų išėjusių darbuotojų įgyjamoms teisėms.

24 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad, vykstant EB 234 straipsnyje numatytam procesui, grindžiamam aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo kompetencijos atskyrimu, bet koks nagrinėjamų faktinių aplinkybių vertinimas yra nacionalinio teismo kompetencija. Be to, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, kuris atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, turi įvertinti reikalingumą pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad galėtų priimti savo sprendimą, bei Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Todėl iš principo Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą tuo atveju, kai pateikiami klausimai susiję su Bendrijos teisės išaiškinimu (žr., be kita ko, 2003 m. vasario 25 d. Sprendimo *IKA*, C-326/00, Rink. p. I-1703, 27 punktą; 2005 m. balandžio 12 d. Sprendimo *Keller*, C-145/03, Rink. p. I-2529, 33 punktą ir 2006 m. birželio 22 d. Sprendimo *Conseil général de la Vienne*, C-419/04, Rink. p. I-5645, 19 punktą).

25 Vis dėlto Teisingumo Teismas nusprendė, kad išskirtinėmis aplinkybėmis, siekdamas įvertinti savo paties jurisdikciją, jis gali patikrinti sąlygas, kuriomis į jį kreipėsi nacionalinis teismas (šiuo atžvilgiu žr. 1981 m. gruodžio 16 d. Sprendimo *Foglia*, C-244/80, Rink. p. 3045, 21 punktą). Atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo galima, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Bendrijos teisės išaiškinimas neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos faktais arba dalyku, jeigu problema hipotetinė arba jeigu Teisingumo Teismas neturi faktinės ir teisinės informacijos, būtinos naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus (visų pirma žr. 2001 m. kovo 13 d. Sprendimo *PreussenElektra*, C-379/98, Rink. p. I-2099, 39 punktą ir 2002 m. sausio 22 d. Sprendimo *Canal Satélite Digital*, C-390/99, Rink. p. I-607, 19 punktą).

26 Nagrinėjamu atveju pagrindinė byla susijusi su teisėmis į nuolatinio invalidumo pensiją, kurią darbuotoja įgijo per tėvystės atostogas dirbdama ne visą darbo laiką, t. y. atsižvelgiant į laikotarpį, per kurį buvo mokamos socialinės apsaugos sistemos, kuriai ji priklausė, įmokos proporcingai jos gautam atlyginimui, dėl ko ieškovei skirta mažesnė pensija negu jai būtų mokama, jei ji toliau būtų dirbusi visą darbo laiką.

27 Iš to išplaukia, kad, pirmasis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas iš esmės susijęs su tuo, ar, pirma, kiek tai susiję su tėvystės atostogų laikotarpiu, pagal Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 punktą,

apskaičiuojant darbuotojo nuolatinio invalidumo pensiją, draudžiama atsižvelgti į sumokėtas įmokas, kurios buvo sumažintos proporcingai šiuo laikotarpiu gautam atlyginimui, ir reikalaujama atsižvelgti į įmokas, atitinkančias atlyginimo dirbant visą darbo laiką dydį. Antra, jis klausia, ar privatus asmenys minėta nuostata gali remtis nacionaliniuose teismuose prieš viešosios valdžios institucijas.

28 Todėl atrodo, kad pirmasis klausimas susijęs su pagrindinės bylos dalyku, kaip apibrėžė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ir kad pateiktas atsakymas minėtam teismui gali būti naudingas siekiant nuspręsti, ar pagal Bendrąjį susitarimą dėl tėvystės atostogų nenumatoma tokių pasekmių.

29 Iš to išplaukia, kad pirmasis prejudicinis klausimas yra priimtinas.

Dėl pirmojo–ketvirtojo klausimų

30 Norint pateikti naudingą atsakymą, kuris prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui padėtų priimti sprendimą pagrindinėje byloje, būtina iš naujo suformuluoti pirmąjį, antrąjį ir ketvirtąjį klausimus, kurių kiekvieną sudaro dvi dalys, ir išnagrinėti keturis klausimus atsižvelgiant į juose išdėstytus teiginius, laikantis kitokios, nei jų pateikimo, tvarkos.

31 Kalbant apie antrojo klausimo pirmą dalį, atrodo, kad ji glaudžiai susijusi su pirmuoju klausimu, kaip paaiškinta šio sprendimo 27 punkte, ir kad ją būtina nagrinėti atsižvelgiant visų pirma į pirmojo klausimo pirmą dalį, trečiąjį klausimą ir ketvirtojo klausimo antrą dalį.

Dėl pirmojo klausimo antros dalies

- 32 Pirmojo klausimo antroje dalyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 punktu privatūs asmenys gali remtis nacionaliniuose teismuose prieš viešosios valdžios institucijas.
- 33 Šiuo atžvilgiu iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad visais atvejais, kai direktyvos nuostatos, sprendžiant iš jų turinio, yra besąlyginės ir pakankamai aiškos, asmenys gali jomis remtis valstybės, kaip darbdavės, atžvilgiu (šiuo klausimu pirmiausia žr. 1986 m. vasario 26 d. Sprendimo *Marshall*, 152/84, Rink. p. 723, 46 ir 49 punktus; 2003 m. kovo 20 d. Sprendimo *Kutz-Bauer*, C-187/00, Rink. p. I-2741, 69 ir 71 punktus; taip pat 2008 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Impact*, C-268/06, Rink. p. I-2483, 57 punktą).
- 34 Kaip konstatavo Teisingumo Teismas, šią praktiką leidžiama taikyti susitarimams, kaip antai Bendrajam susitarimui dėl tėvystės atostogų, kurie yra EB 139 straipsnio 1 dalies pagrindu Bendrijos mastu vykusio socialinių partnerių dialogo rezultatas ir kurie, remiantis šio straipsnio 2 dalimi, buvo įgyvendinti Tarybos direktyva, būdami jos sudedamąja dalimi (žr. minėto sprendimo *Impact* 58 punktą ir 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimo sujungtose bylose *Angelidaki ir kt.*, C-378/07–C-380/07, Rink. p. I-3071, 195 punktą).
- 35 Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 punkte nustatyta pareiga užtikrinti, kad prasidėjus tėvystės atostogoms darbuotojo įgytos ar įgyjamos teisės išliktų nepakitusios iki pat tėvystės atostogų pabaigos; taip pat taikyti šias teises pasibaigus tėvystės atostogoms, įskaitant visus per tą laiką atsiradusius pakeitimus.

36 Minėtame 2 straipsnio 6 punkte, kuriuo siekiama išvengti bet kokio darbuotojų, nusprendusių išeiti tėvystės atostogų, teisių pažeidimo, nustatytas bendras ir nedviprasmiškas įpareigojimas nacionalinės valdžios institucijoms ir darbdaviams pripažinti įgytas ir įgyjamas teises tokioms atostogoms prasidėjus ir užtikrinti, kad pasibaigus atostogoms darbuotojai galės ir toliau įgyti teises, lyg atostogos nebuvo suteiktos. Todėl Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 punkto turinys atrodo pakankamai tikslus, kad asmuo, kurio byla nagrinėjama, galėtų remtis šia nuostata, o teismas – ją taikyti (pagal analogiją žr. minėto 1986 m. vasario 26 d. Sprendimo *Marshall*, 152/84, Rink. p. 723, 52 punktą).

37 Todėl į pirmojo klausimo antrą dalį reikia atsakyti, kad privatūs asmenys gali remtis Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 punktu nacionaliniuose teismuose.

Dėl pirmojo klausimo pirmos dalies, antrojo klausimo pirmos dalies, dėl trečiojo klausimo ir ketvirtojo klausimo antros dalies

38 Savo pirmojo klausimo pirmoje dalyje, antrojo klausimo pirmoje dalyje, trečiajame klausime ir ketvirtojo klausimo antroje dalyje, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar pagal Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 ir 8 punktus apskaičiuojant darbuotojo nuolatinio invalidumo pensiją nedraudžiama atsižvelgti į faktą, kad jis buvo išėjęs tėvystės atostogų ir dirbo ne visą darbo laiką, per kurias mokėjo įmokas ir įgijo teises į pensiją proporcingai gautam atlyginimui, dėl ko jam buvo skirta mažesnė pensija nei ta, kuri būtų mokama, jei toliau būtų dirbęs visą darbo laiką.

39 Kaip matyti iš Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 punkto formuluotės ir iš jos konteksto, šia nuostata siekiama išvengti iš darbo santykių kylančių įgytų arba įgyjamų teisių, kuriomis darbuotojas jau naudojasi prasidėjus tėvystės atostogoms, praradimo ir užtikrinti, kad pasibaigus tokioms atostogoms jo padėtis

tokių teisių atžvilgiu bus lygiai tokia pati kaip iki tokių atostogų pradžios. Minėtos iš darbo santykių kylančios teisės yra tos, kuriomis darbuotojas naudojosi pirmą atostogų dieną.

40 Tačiau Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 punkte nereglamentuojamos teisės ir pareigos, kylančios iš darbo santykių tėvystės atostogų laikotarpiu, kurias pagal minėto 2 straipsnio 7 punktą apibrėžia valstybės narės ir (arba) socialiniai partneriai. Taigi, šioje nuostatoje nurodomi nacionalinės teisės aktai ir kolektyvinės sutartys sutarčiai arba darbo santykiams taikytinai teisei nustatyti, įskaitant tai, kiek minėtų atostogų laikotarpiu darbuotojas toliau įgyja teisių tiek darbdavio atžvilgiu, tiek pagal profesines socialinės apsaugos sistemas.

41 Būsimų teisių pagal įstatymų nustatytas socialinės apsaugos sistemas tęstinumas tėvystės atostogų laikotarpiu konkrečiai nereglamentuojamas ir Bendrajame susitarime dėl tėvystės atostogų. Tačiau šio Bendrojo susitarimo 2 straipsnio 8 punkte pateikiama nuoroda į nacionalinės teisės aktus, kuriais vadovaujantis aptariamai ir apibrėžiami visi su šiuo susitarimu susiję socialinės apsaugos reguliuojami klausimai. Todėl tai, kiek darbuotojas galės ir toliau įgyti teisių į socialinę apsaugą tėvystės atostogų dirbant ne visą darbo laiką laikotarpiu, turi nustatyti valstybės narės.

42 Bet kuriuo atveju, net jei Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų bendrųjų nuostatų 10 ir 11 punktuose, kaip ir jo 2 straipsnio 8 punkte, minimas socialinės apsaugos išmokų užtikrinimas laikotarpiu, kuriuo darbuotojas naudojasi teise į tėvystės atostogas, tačiau nenustatant šiuo atžvilgiu konkretaus įpareigojimo valstybėms narėms, akivaizdu, kad šiame Bendrajame susitarime nekalbama apie darbuotojo teisių į būsimas socialinės apsaugos išmokas įgyjimą šiuo laikotarpiu.

43 Iš to išplaukia, kad minėto susitarimo 2 straipsnio 6 ir 8 punktuose valstybėms narėms nenustatytas įpareigojimas užtikrinti darbuotojams, kad jų tėvystės atostogų dirbant ne

visą darbo laiką laikotarpiu jie ir toliau įgytų teisių į būsimas socialinės apsaugos išmokas tiek, kiek ir darbo visą darbo laiką atveju.

44 Todėl į pirmojo klausimo pirmą dalį, antrojo klausimo pirmą dalį, į trečiąjį klausimą ir ketvirtojo klausimo antrą dalį reikia atsakyti taip, kad pagal Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 ir 8 punktus apskaičiuojant darbuotojo nuolatinio invalidumo pensiją galima atsižvelgti į faktą, kad jis buvo išėjęs tėvystės atostogų ir dirbo ne visą darbo laiką, per kurias mokėjo įmokas ir įgijo teises į pensiją proporcingai gautam atlyginimui.

Dėl ketvirtojo klausimo pirmos dalies ir antrojo klausimo antros dalies

45 Savo ketvirtojo klausimo pirmoje dalyje ir antrojo klausimo antroje dalyje, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 8 punktą būtina aiškinti taip, kad valstybės narės įpareigojamos užtikrinti darbuotojų gaunamų socialinės apsaugos išmokų tęstinumą tėvystės atostogų laikotarpiu, ir ar minėta nuostata privatūs asmenys gali remtis nacionaliniuose teismuose prieš viešosios valdžios institucijas.

46 Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad, viena vertus, Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 3 punkte nurodomi valstybės narės teisės aktai ir (arba) kolektyvinės sutartys, kuriais remiantis nustatomos tėvystės atostogų suteikimo sąlygos ir detalios naudojimosi jomis taisyklės. Tačiau tai turi būti atliekama laikantis Bendrajame susitarime dėl tėvystės atostogų nustatytų minimalių reikalavimų.

- 47 Kita vertus, nors Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 8 punkte taip pat nurodyti valstybių narių teisės aktai, kuriais vadovaujantis aptariami ir apibrėžiami visi su minėtu susitarimu susiję socialinės apsaugos reguliuojami klausimai, valstybėms narėms tik rekomenduojama atsižvelgti į teisės į socialinės apsaugos išmokas tęstinumo tėvystės atostogų laikotarpiu pagal įvairias sistemas, ypač sveikatos apsaugos, svarbą.
- 48 Be to, tiek minėtos 2 straipsnio 8 punkto formuluotė, tiek faktas, kad Bendrąjį susitarimą dėl tėvystės atostogų sudarė socialiniai partneriai, atstovaujami skirtingų pramonės šakų organizacijų, rodo, kad jame negalėjo būti nustatyti įpareigojimai nacionalinėms socialinės apsaugos įstaigoms, kurios nebuvo šio susitarimo šalys.
- 49 Taip pat pagal Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų bendrųjų nuostatų 11 punktą valstybės narės, kai kuriais atvejais pagal savo nacionalines sąlygas ir atsižvelgdamos į biudžeto būklę, turėtų svarstyti galimybę, kaip išsaugoti teisę į esamas socialinės apsaugos išmokas minimaliu tėvystės atostogų laikotarpiu.
- 50 Iš to, kas išdėstyta, aišku, kad Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 8 punkte nenustatytas įpareigojimas valstybėms narėms tėvystės atostogų laikotarpiu užtikrinti darbuotojų gaunamų socialinės apsaugos išmokų tęstinumą ir neapibrėžtos teisės darbuotojų naudai. Taigi, net nesant būtinybės patikrinti, ar jame pateiktos nuostatos yra besąlyginės ir pakankamai aiškos, privatus asmenys negali remtis minėtu 2 straipsnio 8 punktu nacionaliniuose teismuose prieš viešosios valdžios institucijas.
- 51 Todėl į ketvirtojo klausimo pirmą dalį ir antrojo klausimo antrą dalį reikia atsakyti taip, kad Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 8 punkte nenustatyti įpareigojimai valstybėms narėms, išskyrus reikalavimą visus su šiuo Bendrojo susitarimu susijusius socialinės apsaugos reguliuojamus klausimus aptarti ir apibrėžti laikantis nacionalinės teisės aktų. Visų pirma joms nenustatytas įpareigojimas užtikrinti darbuotojų tėvystės atostogų laikotarpiu gaunamų socialinės apsaugos išmokų

tęstinumą. Minėtu 2 straipsnio 8 punktu privatūs asmenys negali remtis nacionaliniuose teismuose prieš viešosios valdžios institucijas.

Dėl penktojo klausimo

- 52 Penktasis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo klausimas iš esmės susijęs su tuo, ar vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas ir, visų pirma, vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas socialinės apsaugos srityje, kaip apibrėžta Direktyvoje 79/7, užkerta kelią darbuotojui tėvystės atostogų dirbant ne visą laiką laikotarpiu įgyti teises į nuolatinio invalidumo pensiją, atsižvelgiant į atlikto darbo laiką ir gautą atlyginimą, o ne į tai, lyg jis būtų dirbęs visą darbo laiką.
- 53 Pirmiausia reikia konstatuoti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose nėra tiesioginės diskriminacijos, nes jie vienodai taikomi ir dirbantiems vyrams, ir moterims. Taigi būtina nustatyti, ar jie gali būti netiesiogiai diskriminuojantys.
- 54 Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką netiesioginė diskriminacija atsiranda tuomet, kai nacionalinė priemonė, nors ir suformuluota neutraliai, iš tikrųjų daro nepalankų poveikį daugiau moterims nei vyrams (visų pirma žr. 1998 m. spalio 27 d. Sprendimo *Boyle ir kt.*, C-411/96, Rink. p. I-6401, 76 punktą ir 1999 m. spalio 21 d. Sprendimo *Lewen*, C-333/97, Rink. p. I-7243, 34 punktą).
- 55 Šiuo atžvilgiu pažymėtina, kad moterys, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, siekdamos atsidėti vaikų auginimui, daug dažniau nei vyrai pasirenka dirbti sutrumpintą darbo laiką ir gauti proporcingai sumažintą atlyginimą, dėl ko sumažėja iš darbo santykių kylančios socialinės apsaugos teisės.

- 56 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką diskriminacija yra skirtingų taisyklių taikymas panašioms situacijoms arba tos pačios taisyklės taikymas skirtingoms situacijoms (žr., be kita ko, minėtų sprendimų *Boyle* 39 punktą ir *Lewen* 36 punktą).
- 57 Tačiau darbuotojo, išėjusio tėvystės atostogų, į kurias jis turi teisę pagal Bendrąją susitarimą dėl tėvystės atostogų įgyvendinančią Direktyvą 96/34, laikantis nacionalinės teisės aktuose arba kolektyvinėse sutartyse nustatytų sąlygų, ir dirbančio ne visą darbo laiką, kaip ir nagrinėjamu atveju pagrindinėje byloje, padėtis ypatinga, kurios negalima lyginti su visą laiką dirbančio vyro arba moters situacija (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Lewen*, 37 punktą).
- 58 Pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose nustatyta, kad nuolatinio invalidumo pensijos suma apskaičiuojama remiantis darbdavio ir darbuotojo realiai sumokėtomis įmokomis ataskaitiniu laikotarpiu, šiuo atveju per aštuonerius metus iki rizikos atsiradimo. Kadangi tėvystės atostogų dirbant ne visą darbo dieną laikotarpiu dėl sutrumpinto darbo laiko darbuotojas gauna mažesnę atlyginimą, įmokos, kurios sudaro procentinę atlyginimo dalį, taip pat sumažinamos, ir dėl to visą darbo laiką dirbantys darbuotojai ir tie, kurie pasinaudoja tėvystės atostogomis dirbdami ne visą darbo laiką, teises į būsimas socialinės apsaugos išmokas įgyja nevienodai.
- 59 Šiuo atžvilgiu pažymėtina, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog Bendrijos teisės aktai nedraudžia darbo ne visą laiką atveju senatvės pensijai apskaičiuoti taikyti *pro rata temporis* (proporcingo laiko) taisyklę. Iš tiesų tai, kad greta pareigūno tarnybos metų skaičiaus atsižvelgiama ir į jo faktiškai per visą karjerą dirbtus metus, palyginti su pareigūno, kuris per visą savo karjerą dirbo visą darbo laiką, dirbtais metais, yra objektyvus kriterijus, kuris nesusijęs su diskriminacija dėl lyties ir dėl to leidžia proporcingai sumažinti jo teises į pensiją (viešosios tarnybos srityje žr. 2003 m. spalio 23 d. Sprendimo *Schönheit ir Becker*, C-4/02 ir C-5/02, Rink. p. I-12575, 90 ir 91 punktus).

- 60 Kalbant apie Direktyvą 79/7, reikia pridurti, kad pagal jos pirmą konstatuojamąją dalį ir pirmą straipsnį ja tik siekiama laipsniškai įgyvendinti vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principą socialinės apsaugos srityje. Taigi pagal minėtos direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punktą valstybės narės turi teisę netaikyti jos nuostatų nustatant teisę gauti socialinės apsaugos išmokas pasibaigus nedarbo dėl vaikų priežiūros laikotarpiui.
- 61 Vadinasi, kompetenciją nustatyti teisę gauti socialinės apsaugos išmokas nedarbant dėl vaikų priežiūros vis dar turi valstybės narės (žr. 1991 m. liepos 11 d. Sprendimo *Johnson*, C-31/90, Rink. p. I-3723, 25 punktą).
- 62 Iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad Direktyva 79/7 jokių būdu valstybių narių neįpareigoja teikti su socialine apsauga susijusias lengvatas asmenims, kurie augino vaikus, arba numatyti teisę gauti išmokas pasibaigus nedarbo dėl vaikų priežiūros laikotarpiui (pagal analogiją žr. 1994 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Grau-Hupka*, C-297/93, Rink. p. I-5535, 27 punktą).
- 63 Todėl į penktąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas, visų pirma vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas socialinės apsaugos srityje, kaip apibrėžta Direktyvoje 79/7, nedraudžia, kad tėvystės atostogų dirbant ne visą darbo laiką laikotarpiu darbuotojas įgytų teises į nuolatinio invalidumo pensiją, atsižvelgiant į atlikto darbo laiką ir gautą atlyginimą, o ne į tai, lyg jis būtų dirbęs visą darbo laiką.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

⁶⁴ Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. **Privatūs asmenys nacionaliniuose teismuose gali remtis 1995 m. gruodžio 14 d. sudaryto Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų, išdėstyto 1996 m. birželio 3 d. Tarybos direktyvos 96/34/EB dėl Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų, sudaryto tarp UNICE, CEEP ir ETUC, priede, 2 straipsnio 6 punktu.**
2. **Pagal Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 6 ir 8 punktus apskaičiuojant darbuotojo nuolatinio invalidumo pensiją nedraudžiama atsižvelgti į faktą, kad jis buvo išėjęs tėvystės atostogų ir dirbo ne visą darbo laiką, per kurias mokėjo įmokas ir įgijo teises į pensiją proporcingai gautam atlyginimui.**
3. **Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų 2 straipsnio 8 punkte nenustatyti įpareigojimai valstybėms narėms, išskyrus reikalavimą visus su šiuo Bendruoju susitarimu susijusius socialinės apsaugos reguliuojamus klausimus aptarti ir apibrėžti laikantis nacionalinės teisės aktų. Visų pirma joms nenustatytas įpareigojimas užtikrinti, kad tėvystės atostogų laikotarpiu darbuotojai ir toliau gauna socialinės apsaugos išmokas. Minėtu 2 straipsnio 8 punktu privatūs asmenys negali remtis nacionaliniuose teismuose prieš viešosios valdžios institucijas.**

4. Vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas, visų pirma vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas socialinės apsaugos srityje, kaip apibrėžta 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyvoje 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje, nedraudžia, kad tėvystės atostogų dirbant ne visą darbo laiką laikotarpiu darbuotojas įgytų teises į nuolatinio invalidumo pensiją, atsižvelgiant į atlikto darbo laiką ir gautą atlyginimą, o ne į tai, lyg jis būtų dirbęs visą darbo laiką.

Parašai.